

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 351.773:342.746:341.215.4
DOI <https://doi.org/10.32837/chern.v0i5.272>

Н. С. Іванова
кандидат політичних наук,
доцент кафедри правознавства
Бердянського державного педагогічного університету
orcid.org/0000-0001-8693-3255

В. І. Педан
юрисконсульт
КНП БМР «Бердянське територіальне медичне об'єднання»
orcid.org/0000-0001-6979-0432

ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я

Предметом дослідження статті є розкриття змісту гарантій забезпечення та реалізації конституційного права людини на охорону здоров'я. Визначено: попри доволі значну кількість нормативних актів, присвячених регулюванню питання забезпечення та реалізації права людини на охорону здоров'я, на практиці для досягнення поставлених цілей виникає чимало проблем, вирішення яких є актуальним та вимагає комплексного підходу. Проаналізовано результати окремих досліджень щодо дотримання та гарантій прав людини у сфері охорони здоров'я, а також нормативне визначення змісту права людини на охорону здоров'я та гарантій цього права. Звернено увагу на наявність певної правової колізії між різними нормативними актами та роз'ясненнями Конституційного Суду України щодо безоплатного надання медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я. Намаганням вирішити вказану проблему стало ухвалення низки нормативних актів, спрямованих на збільшення господарської та фінансової самостійності цих закладів. Проаналізовано стан звернень до Міністерства охорони здоров'я України щодо надання медичної допомоги, безоплатного забезпечення ліками та виробами медичного призначення та з'ясовано, що за 2020 рік порівняно великою залишилася кількість звернень із боку громадян до МОЗ щодо саме: а) безкоштовного надання медичної допомоги; б) пільгового або безоплатного забезпечення ліками та виробами медичного призначення. Розкрито зміст гарантій права людини для реалізації права на охорону здоров'я, на надання медичної допомоги. Розглянуто сутність конкретних проблем, які нині виникають на шляху реалізації права людини на охорону здоров'я, як-от оплата додаткових медичних послуг та лікарських засобів та за тарифами, що не входять до пакетів послуг програми медичних гарантій; відшкодування з державного бюджету за програмою медичних гарантій застосування лікарських засобів, які не включені до Національного переліку основних лікарських засобів, які підлягають закупівлі закладами й установами охорони здоров'я, що повністю або частково фінансуються з державного та місцевих бюджетів; упровадження до системи охорони здоров'я програми медичного страхування; реальне забезпечення безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань. Зроблено висновки щодо необхідності вдосконалення нормативних приписів, зокрема, стосовно бюджетного фінансування галузі охорони здоров'я, як-от забезпечення виконання завдань державного фінансування гарантій медичного обслуговування населення.

Ключові слова: гарантії забезпечення, медична допомога, медична реформа, право на охорону здоров'я, скарги.

Ivanova N. S., Pedan V. I. GUARANTEES OF PROVIDING AND IMPLEMENTING THE CONSTITUTIONAL RIGHT TO HUMAN HEALTHCARE

The subject of this article is the research of the content of guarantees for the provision and implementation of the constitutional human right to health care. It is determined that despite a significant number of regulations on the regulation and implementation of the human right to health care, in practice to achieve these goals many problems appear, the solution of which is relevant and requires a comprehensive approach. There are analyzed the results of individual studies on the subject of observance and guarantees of human rights in the field of health care, as well as the normative definition of the content of the human right to health care and guarantees of this right. The attention is drawn to the existence of a certain legal conflict between various regulations and explanations of the Constitutional Court of Ukraine on the provision of free medical care in state and municipal health care facilities. To solve this problem a number of regulations aimed at increasing the economic and financial independence of these institutions were adopted. There was analyzed the state of appeals to the Ministry of Health of Ukraine regarding the provision of medical care, free provision of medicines and medical devices and proved that in 2020 there were a relatively large number of appeals from citizens to the Ministry of Health regarding: a) free medical care ; b) preferential or free provision of medicines and medical devices. The content of human rights guarantees for the exercise of the right to health care, in particular, to the provision of medical care, is revealed. There was considered the essence of specific problems that currently arise on the way to the realization of the human right to health care, namely: payment for additional medical services and

medicines and tariffs that are not included in the service packages of the medical guarantee program; reimbursement from the state budget under the program of medical guarantees for the use of medicines that are not included in the National List of Essential Medicines to be procured by health care institutions, which are fully or partially financed from the state and local budgets; introduction of a health insurance program into the health care system; real provision of free and preferential dispensing of medicines according to doctors' prescriptions in case of outpatient treatment of certain groups of the population and for certain categories of diseases.

The conclusions were made on the need to improve regulations, including ones on budget funding for health care, in particular, provision of the public funding for health care guarantees implementation.

Key words: guarantees of care, medical care, medical reform, the right to health care, complaints.

Постановка проблеми. Відповідно до ст. 3 Конституції України «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1]. Указані конституційні положення знайшли своє втілення у численних вітчизняних нормативних актах, зокрема, у сфері охорони здоров'я, які виступають як гарантії забезпечення та реалізації конституційного права людини і громадянина в цій галузі діяльності держави, що є вельми актуальним питанням сьогодення. Однак на практиці виникає багато проблем, пов'язаних із реалізацією цього конституційного права. Загалом, можна охарактеризувати вказані проблеми як проблеми правового, економічного та організаційного характеру. Вирішення цих проблемних питань є вельми актуальним у час реформування медичної галузі, що вимагає окремого ґрунтовного дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням питань забезпечення та реалізації гарантій права на охорону здоров'я у вітчизняній науці присвячена вельми широка дискусія. Зокрема, заслуговують на увагу погляди таких вітчизняних учених, як С. Стеценко, В. Стеценко, І. Сенюта, Ю. Назарко, Д. Карамішева, Я. Радіша, Н. Удовиченко.

Так, С. Стеценко, В. Стеценко, І. Сенюта у своїй ґрунтовній праці визначають загальну структуру та класифікацію прав людини у сфері охорони здоров'я, а також права людини й окремих груп населення в цій галузі [2, с. 53]. Предметом дослідження Ю. Назарко є питання гарантій реалізації права на охорону здоров'я в Україні та в країнах Європейського Союзу, проаналізовано нормативне забезпечення права на охорону здоров'я за міжнародними та національними правовими актами, розглянуто правові концепції реалізації права на охорону здоров'я, особливості гарантій їх забезпечення [3, с. 405]. Д. Карамішев, Я. Радіш, Н. Удовиченко у своїй роботі визначають у системі охорони здоров'я фундаментальні проблеми, які вимагають прийняття принципових рішень щодо подальших дій держави [4, с. 163]. Водночас, на нашу думку, в аспекті цієї тематики необхідно більш ґрунтовно дослідити питання гарантій

забезпечення та реалізації конституційного права людей на охорону здоров'я, безоплатної медичної допомоги на сучасному етапі державотворення у зв'язку з реформуванням системи охорони здоров'я в Україні, окреслити напрями вирішення проблем, що постають на шляху.

Метою статті є дослідження основних проблем, які виникають під час забезпечення та реалізації конституційного права людини на охорону здоров'я, окреслити загальні шляхи для їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Право на охорону здоров'я є одним із найважливіших у системі прав, закріплених в Основному Законі нашої держави. Згідно зі ст. 49 Конституції України «кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; дійсна мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності» [1].

У цьому нормативному положенні визначено зміст механізму забезпечення права на охорону здоров'я, який полягає в державному фінансуванні: а) соціально-економічних, б) медико-санітарних, в) оздоровчо-профілактичних програм. При цьому Конституція імперативно акцентує увагу на безоплатності надання медичної допомоги, зокрема на тому, що в державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; дійсна мережа таких закладів не може бути скорочена.

С. Стеценко, визначаючи загальний зміст поняття права людини у сфері медичної діяльності, підкреслює, що це «передбачені міжнародними і внутрішньодержавними нормативно-правовими актами положення, що гарантують людині охорону здоров'я і надання медичної допомоги під час виникнення захворювання» [2, с. 53]. Цей автор визначає складники права людини в галузі охорони здоров'я, а саме: «право на охорону здоров'я; право на інформацію про фактори, що впливають на здоров'я; право на медико-санітарну допомогу» [2, с. 54]. У контексті цієї роботи

ми розглянемо саме право людини на безоплатну медичну допомогу. Актуальність цієї проблематики полягає в тому, що більшість пацієнтів у нашій країні є представниками вразливих верств населення, як-от люди похилого віку, інваліди тощо.

Офіційне тлумачення положення ч. 3 ст. 49 міститься у Рішенні Конституційного Суду (далі – КСУ) № 10-рп/2002 від 29.05.2002 р., що використовується як офіційне джерело права, згідно з яким «положення ч. 3 ст. 49 Конституції України «у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно» треба розуміти так, що у державних та комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається всім громадянам незалежно від її обсягу та без попереднього, поточного або наступного їх розрахунку за надання такої допомоги» [5]. Отже, КСУ робить акцент на винятковій безоплатності надання медичної допомоги в державних і комунальних закладах охорони здоров'я.

Згідно з Рішенням Конституційного суду України від 5 січня 2012 р. № 3-рп/2012 справа № 1-11/2012 «в аспекті конституційного подання положення ст. 1, ч. 1, 3 ст. 95 Конституції України у системному зв'язку з положеннями ст. 3, ч. 1 ст. 17, ч. 3 ст. 22, ст. 46, 48 Основного Закону України треба розуміти так, що однією з ознак України як соціальної держави є забезпечення загальносуспільних потреб у сфері соціального захисту за рахунок коштів Державного бюджету України, виходячи з фінансових можливостей держави, яка зобов'язана справедливо і неупереджено розподіляти суспільне багатство між громадянами і територіальними громадами та прагнути до збалансованості бюджету України. При цьому рівень державних гарантій права на соціальний захист має відповідати Конституції України, а мета і засоби зміни механізму нарахування соціальних виплат та допомоги – принципом пропорційності і справедливості. В аспекті конституційного подання положення ч. 2 ст. 96, п. 2, 3, 6 ст. 116 Конституції України треба розуміти так, що повноваження Кабінету Міністрів України щодо розробки проекту закону про Державний бюджет України та забезпечення виконання відповідного закону пов'язані з його функціями, зокрема, щодо реалізації політики у сфері соціального захисту та в інших сферах. Кабінет Міністрів України регулює порядок та розміри соціальних виплат та допомоги, які фінансуються за рахунок коштів Державного бюджету України, відповідно до Конституції та законів України» [6]. Як бачимо, вказане рішення КСУ роз'яснює порядок забезпечення загальносуспільних потреб в Україні у сфері соціального захисту коштом Державного бюджету, враховуючи фінансові можливості держави, тобто наповнюваність бюджетів усіх рівнів.

Закріплене в Основному Законі нашої держави право на охорону здоров'я знайшло свою реалізацію у численних нормативних актах. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (далі – Основи) у ст. 6 визначає складники права на охорону здоров'я, яке є більш широким, ніж права людини у сфері медичної діяльності. Зокрема, одним із цих складників передбачено «кваліфіковану медичну та реабілітаційну допомогу, включно з вільним вибором лікаря та фахівця з реабілітації, вибором методів лікування та реабілітації відповідно до рекомендацій лікаря та фахівця з реабілітації, вибором закладу охорони здоров'я» [7].

У межах цієї праці зазначимо, що суспільні відносини у сфері державного фінансування державних та комунальних закладів охорони здоров'я регулюються Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 р., постановами Кабінету Міністрів України: від 17 серпня 1998 р. № 1303 «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань»; від 11 липня 2002 р. № 955 «Про затвердження Програми подання громадянам гарантованої державою безоплатної медичної допомоги»; від 25 березня 2009 р. № 333 «Деякі питання державного регулювання цін на лікарські засоби і виробу медичного призначення» та багатьма іншими нормативними актами. Аналіз указаних нормативних документів також підтверджує, що розмір безоплатної медичної допомоги залежить від обсягів бюджетного фінансування

Отже, права людини у сфері охорони здоров'я є досить різноманітними та передбачені, окрім Конституції та Основ законодавства України про охорону здоров'я, іншими нормативними актами.

У ст. 7 Основ перелічено гарантії права на охорону здоров'я, серед яких передбачено «фінансування надання всім громадянам та іншим визначеним законом особам гарантованого обсягу медичних і реабілітаційних послуг та лікарських засобів у порядку, встановленому законом» [7]. У ч. 4 ст. 8 цього нормативного акта зазначено, що «держава гарантує громадянам України та іншим визначеним законом особам надання необхідних медичних послуг та лікарських засобів за рахунок коштів Державного бюджету України на умовах та в порядку, встановлених законодавством» [7]. Слід зазначити, що наразі фінансування медичних послуг здійснюється з таких джерел: а) державного та місцевого бюджетів; б) інших, не заборонених законом джерел. Про це також зазначено у ст. 18 Основ, зокрема про те, що «фінансове забезпечення охорони здоров'я може здійснюватися за рахунок коштів Державного бюджету

України та місцевих бюджетів, коштів юридичних та фізичних осіб, а також з інших джерел, не заборонених законом. ... Медична допомога надається безоплатно за рахунок бюджетних коштів у закладах охорони здоров'я та фізичними особами-підприємцями, які зареєстровані та одержали в установленому законом порядку ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, з якими головними розпорядниками бюджетних коштів укладені договори про медичне обслуговування населення» [7]. Таким чином, фінансування державних та комунальних закладів охорони здоров'я здійснюється за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів.

На нашу думку, нині в правовому регулюванні суспільних відносин у сфері державного фінансування державних та комунальних закладів охорони здоров'я склалася певна колізія. З одного боку, роз'яснення КСУ містить імперативні положення щодо безоплатного надання медичної допомоги в державних і комунальних закладах охорони здоров'я. З іншого – інше роз'яснення КСУ та чинні нормативні акти (закони, підзаконні акти) закріплюють правило щодо залежності фінансування безоплатного лікування в державних та комунальних закладах охорони здоров'я від відповідного бюджетного фінансування, що внаслідок надання безоплатної медичної допомоги в повному обсязі.

Намагання вирішити вказану проблему мало наслідком ухвалення Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров'я» від 6 квітня 2017 р. № 2002-VIII. Зазначеним нормативним актом упроваджено процес перетворення комунальних закладів охорони здоров'я (комунальних установ) на комунальні некомерційні підприємства, що мало метою збільшення господарської та фінансової самостійності цих закладів.

З огляду на це, виникає питання щодо забезпечення гарантій дотримання вказаних конституційних положень, яке на сучасному етапі українського державотворення є вельми проблематичним. Наразі до закладів охорони здоров'я надходять скарги, особливо від уразливих верств населення, щодо вирішення питань про надання безоплатної медичної допомоги. Так, за даними аналізу організації роботи зі зверненнями громадян, що надійшли до Міністерства охорони здоров'я (далі – МОЗ) України у 2020 році (тобто на час упровадження медичної реформи), «протягом 2020 року до МОЗ України надійшло 19 849 звернень громадян... Результати аналізу письмових звернень за змістом основних питань: щодо надання медичної допомоги – 15,74% (27,8% – 2019 рік); щодо забезпечення ліками та виробами медичного призначення 11,63% (14,4% – 2019 рік). ... Змен-

шення кількості письмових звернень пов'язано зі значною кількістю усних звернень на телефонну «гарячу лінію» МОЗ України 70 727 (38 793 у 2019 році), збільшенням кількості інформаційних матеріалів на офіційному вебсайті МОЗ України та надання відповідей заявниками на електронні звернення. ... Основними питаннями, які порушували соціально незахищені категорії громадян, є: ... безкоштовне надання медичної допомоги; забезпечення лікарськими засобами та виробами медичного призначення безоплатно або на пільгових умовах. ... Найбільше громадян турбували питання ... надання медичної допомоги, забезпечення ліками та виробами медичного призначення. ... Про надання медичної допомоги – 1 934 звернення; про забезпечення ліками та виробами медичного призначення – 2 309 звернень» [8]. Необхідно зазначити, що ці показники мали місце вже після набрання чинності вищеведеними нормативними актами в межах медичної реформи.

Таким чином, за 2020 рік порівняно великою залишилася кількість звернень із боку громадян до МОЗ саме щодо: а) безкоштовного надання медичної допомоги; б) безоплатного або пільгового забезпечення ліками та виробами медичного призначення. Слід додати, що наведені показники є дещо умовними, оскільки велика кількість звернень надходить також на урядові гарячі лінії до регіональних та місцевих органів влади або безпосередньо до керівників закладів охорони здоров'я. Усе це вказує, що на теперішній час мета гарантування в нашій державі безоплатного доступу до надання медичної допомоги ще не досягла своєї мети.

З огляду на це, в наукових колах ведеться тривала широкомасштабна дискусія. Так, Д. Кармишев, пропонуючи вирішення фундаментальних проблем у сфері охорони здоров'я, зазначає: «Необхідно за прикладом розвинених країн передбачити єдині технологічні стандарти медичної допомоги, упровадити страхові механізми, що дозволить виключити наявні платежі та стихійно наростаєлу платність, які буквально розбещують як пацієнтів, так і медичних працівників, і забезпечити надання безкоштовної гарантованої медичної допомоги громадянам» [4, с. 163]. Додамо, що спроба вирішення вказаної проблеми була зроблена у зв'язку з розробкою проекту Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування в Україні» (№ 4981-2 від 02.08.2016 р.) [9], однак дотепер цей нормативний акт так і не було затверджено.

У межах нашого дослідження звернемося до граматичного (філологічного) тлумачення поняття «гарантія». С. Ожегов у своєму словнику визначає це поняття так: «запорука, порука в чому-небудь, забезпечення» [10, с. 130].

Щодо змісту конституційних гарантій, то Т. Гудзь визначає, що «гарантії реалізації конституційних прав і свобод – це система заходів, спрямованих на створення належних умов для безперешкодної реалізації кожною особою проголошених в Основному Законі прав і свобод» [11, с. 138]. Ю. Назарко, досліджуючи питання гарантій реалізації права на охорону здоров'я в Україні та в країнах Європейського Союзу, зазначає, що «завданням реформ у сфері політики охорони здоров'я в більшості країн Європейського Союзу є: збільшення кількості застрахованих; децентралізація державної системи охорони здоров'я; розширення сфери первинної допомоги, автономії стаціонарів; посилення приватного сектору; поліпшення якості медичних послуг; пріоритетність профілактики та медичної освіти перед процесом лікування» [3, с. 411].

Із наведеної аргументації випливає, що змістом гарантій права людини для реалізації права на охорону здоров'я є забезпечення та реалізація системи «заходів, спрямованих на збереження та відновлення фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини за максимальної біологічно можливої індивідуальної тривалості її життя. Таких заходів уживають органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, заклади охорони здоров'я; фізичні особи-підприємці, які зареєстровані у встановленому законом порядку та одержали ліцензію на право провадження господарської діяльності з медичної практики; медичні та фармацевтичні працівники, фахівці з реабілітації, громадські об'єднання і громадяни» [7], зокрема, у сфері надання медичної допомоги.

Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» (далі Закон), ухвалений 19 жовтня 2017 р. у зв'язку із запровадженням медичної реформи в нашій країні, визначає державні фінансові гарантії надання необхідних пацієнтам послуг із медичного обслуговування (медичних послуг) та лікарських засобів належної якості за рахунок коштів Державного бюджету України за програмою медичних гарантій. Цей нормативний акт, що є принциповою новелою в галузі охорони здоров'я, визначає державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів; програму медичних гарантій; порядок забезпечення реалізації програми медичних гарантій, основні принципи програми медичних гарантій, права та обов'язки пацієнтів у сфері державних фінансових гарантій, особливості договорів про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій, порядок отримання медичних послуг та лікарських засобів за програмою медичних гарантій, основні засади оплати надання медичних послуг

та лікарських засобів за програмою медичних гарантій; особливості контролю за дотриманням законодавства про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення.

Указаний Закон визначає зміст поняття програми державних гарантій медичного обслуговування населення (програма медичних гарантій) як програми, «що визначає перелік та обсяг медичних послуг (включно з медичними виробами) та лікарських засобів, повну оплату надання яких пацієнтам держава гарантує за рахунок коштів Державного бюджету України згідно з тарифом, для профілактики, діагностики, лікування та реабілітації у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами» [12].

Відповідно до цього нормативного акта створено Уповноважений орган – Національну службу охорони здоров'я України (далі – НСЗУ), діяльність якого ґрунтується на положеннях Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», Плану заходів із реалізації Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я на період до 2020 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 821-р, Положення про Національну службу охорони здоров'я України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1101 «Про утворення Національної служби охорони здоров'я України».

У зв'язку з актуальністю та проблематикою нашого дослідження розглянемо більш детально проблеми, які сьогодні виникають на шляху реалізації права людини на охорону здоров'я.

По-перше, Законом передбачено як критерій оплати тарифи, а саме ставку, «що визначає розмір повної оплати за передбачені програмою медичних гарантій медичні послуги та лікарські засоби» [12]. Зазначені тарифи передбачено як критерій оплати лише за медичні послуги та лікарські засоби, що передбачено відповідним пакетом послуг програми медичних гарантій, які заклади охорони здоров'я можуть обирати для контрагування з НСЗУ. Водночас дуже часто трапляються випадки, коли пацієнтові необхідно надати додаткові медичні послуги та лікарські засоби, що виходять за межі вказаних пакетів послуг. Але при цьому їх наступну оплату за тарифами, відповідно до Закону, не передбачено, що примушує пацієнта купувати лікарські засоби за власні кошти та, як наслідок, тягне за собою численні скарги.

По-друге, не відшкодовується з державного бюджету за програмою медичних гарантій застосування лікарських засобів, не внесених до Національного Переліку основних лікарських засобів, які підлягають закупівлі закладами

й установами охорони здоров'я, що повністю або частково фінансуються з державного та місцевих бюджетів, передбаченого постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2009 р. № 333 «Деякі питання державного регулювання цін на лікарські засоби і виробу медичного призначення». Утім на практиці дуже часто трапляються ситуації, коли пацієнтови необхідне застосування вказаних лікарських засобів, що знову вимагає їх придбання за власні кошти.

Як ми зазначали вище, відкритою вже тривалий час залишається проблема медичного страхування, що суттєво перешкоджає доступу населення до безоплатної медичної допомоги в передбачених відповідним договором випадках. Зарубіжний досвід засвідчує, що на цьому шляху поступ у нас давно відсутній.

Також вельми проблематичним питанням є безоплатне забезпечення пацієнтів безоплатними лікарськими засобами (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 17 серпня 1998 р. № 1303 «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань»). Ці лікарські засоби надходять до соціальних аптечних установ у дуже обмеженому обсязі, що є недостатнім для суспільних потреб, що змушує вказані в цьому нормативному акті групи населення (пацієнтів) купувати ці засоби за власні кошти.

Висновки. Підсумовуючи аналіз порушених у цьому дослідженні питань, зробимо такі висновки. Здеклароване в ст. 49 Конституції України право на безоплатну медичну допомогу в державних та комунальних закладах охорони здоров'я має бути забезпечене державою за допомогою комплексу правових, економічних та організаційних заходів. Водночас на практиці виникає багато проблем, пов'язаних із реалізацією цього конституційного права, механізм забезпечення якого полягає в державному фінансуванні: а) соціально-економічних, б) медико-санітарних, в) оздоровчо-профілактичних програм. Попри те, що суспільні відносини у сфері охорони здоров'я, зокрема державного фінансування державних та комунальних закладів охорони здоров'я, регулюються численними нормативними актами, натепер у правовому регулюванні цих відносин склалася певна колізія щодо безоплатності надання медичної допомоги. Намагання вирішити проблему безоплатного доступу до надання медичної допомоги у зв'язку з проведенням медичної реформи, зокрема, через ухвалення нормативних актів, направлених на забезпечення державних фінансових гарантій надання необхідних пацієнтам послуг із медичного обслуговування (медичних послуг) та лікарських засобів належної якості,

природно актуалізувало низку проблем у цьому напрямі, а саме: відшкодування за програмою медичних гарантій додаткових медичних послуг та лікарських засобів за тарифами, що не входять до пакетів послуг програми медичних гарантій; відшкодування з державного бюджету за програмою медичних гарантій застосування лікарських засобів, які не включені до Національного переліку основних лікарських засобів, які підлягають закупівлі закладами й установами охорони здоров'я, що повністю або частково фінансуються з державного та місцевих бюджетів; упровадження до системи охорони здоров'я програми медичного страхування; реальне забезпечення безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань.

Вирішення окреслених проблем вимагає вдосконалення нормативних приписів, зокрема, щодо бюджетного фінансування у сфері охорони здоров'я, як-от забезпечення виконання завдань державного фінансування гарантій медичного обслуговування населення.

Література

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 07.10.2021).
2. Стеценко С.Г., Стеценко В.Ю., Сенюта І.Я. Медичне право України : підручник / за заг. ред. д.ю.н., проф. С.Г. Стеценка. Київ : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 507 с.
3. Назарко Ю.В. Гарантії реалізації права на охорону здоров'я в Україні та країнах Європейського Союзу. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 1(15). С. 405–418.
4. Карамішев Д.В., Радич Я.Ф., Удовиченко Н.М. Проблеми забезпечення конституційних гарантій та реалізації державної політики охорони здоров'я в Україні. *Медичне право України: проблеми становлення та розвитку* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 19-20.04.2007. м. Львів. С. 157–164.
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 49 Конституції України «у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно» (справа про безоплатну медичну допомогу) від 29 травня 2002 р. № 10-рп/2002 Справа № 1-13/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-02#n54> (дата звернення: 12.10.2021).
6. У справі за конституційним поданням правління Пенсійного фонду України щодо офіційного тлумачення положень статті 1, частин першої, другої, третьої статті 95, частини другої статті 96, пунктів 2, 3, 6 статті 116, частини другої статті 124, частини першої статті 129 Конституції України, пункту 5 частини першої статті 4 Бюджетного кодексу України, пункту 2 частини першої статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України в системному зв'язку з окремими положеннями Конституції України: Рішення

Конституційного суду України від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012. Справа № 1-11/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-12#Text> (дата звернення: 12.10.2021).

7. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> (дата звернення: 12.10.2021).

8. Аналіз організації роботи зі зверненнями громадян, що надійшли до МОЗ України у 2020 році. URL: <https://moz.gov.ua/analiz-organizacii-roboti-zi-zvernennjami-gromadjan> (дата звернення: 15.08.2021).

9. Проєкт закону про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування в Україні. Верховна Рада України. Офіційний вебпортал. URL: <http://w1.c1>.

rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59862 (дата звернення: 24.10.2021).

10. Ожегов С.И. Словарь русского языка : 70 000 слов / под. ред. Н.Ю. Шведовой. 23-е изд., испр. Москва : Рус. яз., 1991. 917 с.

11. Конституційне право : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. О.С. Бакумова, Т.І. Гудзь, М.І. Марчука ; [О.С. Бакумов, Л.Д. Варунц, Т. І. Гудзь та ін.] ; передм. М.І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.

12. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення : Закон України від 19.10.2017 № 2168-VII. Дата оновлення 01.01.2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19> (дата звернення: 28.10.2021).